

מכות דף י"ז

כמה יאכל מן הטבל ויהא חייב למדנו במשנה, שנחלקו מהו השיעור של אכילת טבל המחייב מלקות. רבי שמעון סובר שהאוכל טבל חייב בכל שהוא, וחכמים אומרים בכזית. אמר רב ביבי, בשם רבי שמעון בן לקיש, מה שנחלקו זה רק בחיטה שהיא שלמה כברייתה, אבל בקמח דברי הכל כזית. ורבי ירמיה אמר בשם רבי שמעון בן לקיש, כמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו¹⁹⁵.

ומביאה הגמרא ראיה ממה ששנינו, אמר להם רבי שמעון, אי אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב? אמרו לו, מפני שהיא כברייתה. אמר להן, אף חטה אחת כברייתה. ומוכח שרק בחיטה נחלק עליהם. דוחה הגמרא, שרבי שמעון אמר לחכמים, לשיטתי אפילו קמח בכל שהוא, אבל אפילו לשיטתכם שצריך כברייתה, בחיטה שהיא כברייתה, גם צריך להתחייב בכל שהוא. ואומרת הגמרא, שחכמים סוברים שבריייה שיש בה נשמה חשובה¹⁹⁶, אבל חטה לא חשובה.

מביאה הגמרא ראיה לשיטת רבי ירמיה ממה ששנינו בברייתא, רבי שמעון אומר, כל שהוא למכות, לא אמרו כזית, אלא לעניין קרבן. משמע שאף בקמח נחלקו.

משנה

האוכל בכורים עד שלא קרא עליהם ארמי אובד¹⁹⁷, או שאכל קדשי קדשים חוץ לחוץ לקלעים שהם מחיצות העזרה¹⁹⁸, קדשים קלים ומעשר שני¹⁹⁹ חוץ לחומה, השובר את העצם בפסח הטהור, הרי זה לוקה. אבל המותיר מבשר קודשים בטהור²⁰⁰, והשובר עצם מקרבן פסח כשנטמא, אינו לוקה. הנוטל אם על הבנים, רבי יהודה אומר, לוקה ואינו משלח²⁰¹. זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבים עליה.

גמרא

אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, משנתנו היא כרבי עקיבא שמצינו שרבי סתם

195 דקסבר רבי שמעון בכל האיסורין כל שהוא למכות, ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן על שגגת כרת, והלכה למשה מסיני היא. רש"י.

196 כתבו התוס' שהטעם תלוי בשם, וכל שאובד שמו כשנחתך הוי בריה, ולכן גיד השנשה שלא נקרא גיד כשנחתך נחשב ברייה.

197 וביכורים אינו לוקה עליהן אלא אם אכלן אחר שראו פני ירושלים קודם הנחתן בעזרה. אבל אכלן בגבולין קודם שיכנסו לירושלים אינו לוקה. רע"ב.

198 כך נקרא חומה העזרה, ע"ש קלעי אוהל מועד שבמדבר(ג). יכין.

199 ודוקא שאכלו חוץ לחומה אחר שראה פני ירושלים הוא שלוקה, אבל האוכל מעשר שני בגבולים קודם שיכנס לירושלים אינו לוקה, דכתיב (שם) לפני ה' אלהיך תאכלנו, ואח"כ לא תוכל לאכול בשעריך. רע"ב.

200 שזה לאו הניתק לעשה שאין לוקים עליו. רש"י.

201 קסבר שלח מעיקרא משמע, ואין כאן לאו שניתק לעשה דאע"ג דכתיב שלח תשלח אחר לא תקח לא לומר שאם לקחת שלח, אלא לא תקח אלא שלחנה קודם לקיחה, וחכמים שאומרים, משלח ואינו לוקה סברו ששלח אחר לקיחה משמע, ולא שניתק לעשה הוא. רש"י.

לפעמים במשנה כמותו. אבל חכמים אומרים, שרק הנחה לפני המזבח, מעכבת בביכורים²⁰², אבל קריאה לא מעכבת בהם. שואלת הגמרא, הרי יש ראייה שרבי שמעון הוא שסבר שקריאה בבכורים מעכבת? אומרת הגמרא, שידע רבי יוחנן שגם רבי עקיבא סבר כך, ורצה להשיענו, שרבי עקיבא סובר כרבי שמעון.

לרבי שמעון קריאה מעכבת מבררת הגמרא, היכן שמענו שרבי שמעון סובר שקריאה בבכורים מעכבת. ומביאה ברייתא ששנינו,

נאמר: "לא תוכל לאכל בשערך מעשר דגנך ותרשך ויצהרך ויבכרתך בקרך וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבתיך ותרומת ידך", ומדוע נכתבו כולם? אלא רבי שמעון דרש את הכתוב ללמד על דינים אחרים. "ותרומת ידך" אלו בכורים²⁰³.

אמר רבי שמעון, מה בא הפסוק ללמדנו? אם לאסור אכילתן חוץ לחומה, הרי אפשר ללמוד זאת בקל וחומר ממעשר הקל מביכורים, ומה מעשר הקל אוכלן חוץ לחומה לוקה בכורים לא כל שכן? אלא שבא הכתוב לומר שהאוכל בכורים עד שלא קרא עליהן לוקה²⁰⁴. "ונדבתיך" זו תודה ושלמים. ומה בא זה ללמדנו?

אם לאוכלן חוץ לחומה, קל וחומר ממעשר, הא לא בא הכתוב אלא לאוכל בתודה ובשלמים לפני זריקה שהוא לוקה²⁰⁵. "ויבכרת" זה הבכור, ומה בא זה ללמדנו?

אם לאוכלן חוץ לחומה, קל וחומר ממעשר, אם לפני זריקה, קל וחומר מתודה ושלמים? הא לא בא הכתוב אלא לאוכל מן הבכור אפילו לאחר זריקה שהוא לוקה. "בקרך וצאנך" זו חטאת ואשם, ומה בא זה ללמדנו? אם לאוכלן חוץ לחומה, קל וחומר ממעשר, אם לפני זריקה, קל וחומר מתודה ושלמים אם זר הוא, שאין הבכור נאכל אלא לכוהנים, קל וחומר מבכור? לא בא הכתוב אלא לאוכל מחטאת ואשם אפילו לאחר זריקה חוץ לקלעים, שהוא לוקה. "נדריךך" זו עולה, ומה בא זה ללמדנו?

אם לאוכלן חוץ לחומה, קל וחומר ממעשר, אם לפני זריקה, קל וחומר מתודה ושלמים, אם לאחר זריקה, קל וחומר מבכור, אם חוץ לקלעים, קל וחומר מחטאת ואשם? אלא לא בא הכתוב אלא לאוכל מן העולה, אפילו לאחר זריקה אפילו בפנים ואפילו כהן, שהוא לוקה.

אמר רבא²⁰⁶, אף על גב שאפשר לפרוך את דבריו, כל אם שיוולדת תבקש רחמים יהי רצון שיהא כרבי שמעון, ואם לא שלא תלד.

ומביאה הגמרא שכך ניתן להקשות על דרשתו של רבי שמעון, כיצד ניתן ללמוד בכורים ממעשר בקל וחומר שאסורים לזרים, אדרבה מעשר חמור, שכן אסור

202 דשנה בה קרא 'והניחו לפני והנחתו לפני.

203 דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך. רש"י.

204 דאם אינו ענין חוץ לחומה, תנהו ענין לאיסור אחר הראוי להם. רש"י.

205 דאם אינו ענין חוץ לחומה תנהו ענין לכך, שזהו איסור החמור שאתה יכול לתת לענין לאו שאין בו אזהרה מפורשת במקום אחר, אלא עשה בלבד, "ודם זבחיך ישפך" והדר 'והבשר תאכל. רש"י.

206 עמוד ב'

לאונן ביום מיתת מתו, ובכורים מותרים לאונן לרבי שמעון. ועוד מה החומרה של תודה ושלמים על מעשר, שטעונים מתן דמים ואימורים על גבי מזבח, אדרבה מעשר חמור, שכן טעונין כסף צורה? ועוד, מה החומרה של בכור מתודה ושלמים שכן קדושתו מרחם, אדרבה תודה ושלמים חמורים, שכן טעונים סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק? ועוד, מה החומרה של חטאת ואשם מבכור שכן קדשי קדשים, אדרבה בכור חמור, שכן קדושתו מרחם. ועוד, מה החומרה של עולה מחטאת ואשם שכן כליל, אדרבה חטאת ואשם חמורים, שכן מכפרים. וכולם חמורים מעולה, שיש בה שתי אכילות²⁰⁷?

שואלת הגמרא, אם אכן יש פירכא על כל דבריו, מדוע משבחו רבא? אומרת הגמרא, ששבחו על כך, שכיוון שהחומרות שהוא מצא נראין לו חומר, סרס את המקרא לדורשו הפוך כדי למצוא את האיסורים שמצא.

אין מזהירין מן הדין שואלת הגמרא, איך אמר רבי שמעון מה בא זה ללמדנו, והלא קל וחומר. הרי אפילו למאן דאמר עונשין מן הדין אין מזהירים מן הדין? מתרצת הגמרא שכוונתו ללמוד בקל וחומר רק שזה אסור, ולא שילקו על כך. שואלת הגמרא, והרי אמר רבא, זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה, לרבי שמעון לוקה חמש²⁰⁸? אומרת הגמרא, הכוונה שיש כאן חמישה איסורים, ולא שילקו עליהן. שואלת הגמרא, והרי שנינו במשנה אלו הן הלוקים, והוזכרו שם בכורים ואוכל קדשי קדשים חוץ לקלעים? לכן אומרת הגמרא, שהפסוק "לא תוכל לאכל" שנאמרו בו כולם, הוא מיותר, כיוון שנאמר בתחילת אותו ענין, "וַהֲבֵאתֶם שְׁמֶה" "וַיֹּאכְלֻתֶם שֶׁם לִפְנֵי ה'" והוזכרו שם כולם. ואם על חוץ לחומה בא להזהיר²⁰⁹ יכלה התורה לכתוב בסופו לא תוכל לאוכלם, ומדוע הוצרכה לחזור ולהזכיר את כולם? אם לא שרצתה ליחד לאו לכל אחד ואחד²¹⁰.

207 אכילת אדם ואכלית מזבח. מהר"ם.

208 דוקא זר קאמר ואף על גב דכהן לגבי עולה זר הוא, מוכרח שרבא דיבר דוקא על זר, כי בכהן יש רק ארבעה לאוין. רש"י.

209 ואינו לאו שבכללות שמכיון והולך על כולו נחשב לאו לכל אחד ואחד. ורק בכגון לא תאכל כי אם צלי אש, וכגון מכל אשר יעשה מגפן היין נחשב לאו שבכללות. רש"י.

210 וכיון דאינו ענין לו תנהו ענין לדבר אחר, לכן בבכורים ילמד על אוכל עד שלא קרא עליהן, והשאר בא כל אחד למה שפורש בו לעיל ואם תאמר, בכל הקדשים הכתובים כאן דייך אם תתן את הלאו ענין לאוכל לפני זריקה בכולן, חוץ מבכורים אין הכי נמי, ומתניתא דקתני לוקין באוכל קדשי קדשים חוץ לקלעים, מ'וברש בשדה טרפה לא תאכלו' נפקא, כדלקמן, ולוקה חמש שאמר רבא כוונתו חמשה איסורים. רש"י.